

Robert Vannoy, Historia ya Agano la Kale, Hotuba ya 7

Mfumo wa Fasihi wa Mwanzo 1, Hadithi za Uumbaji za Mesopotamia - Enuma Elish

Dhana ya Mfumo wa Fasihi: Pingamizi la Vannoy

Mwishoni mwa saa jana, tulikuwa tunaangalia kile ambacho mara nyingi huitwa dhana ya mfumo, kuhusiana na siku za Mwanzo 1. Wazo la mtazamo huu ni kwamba siku za Mwanzo 1 si siku halisi, lakini ni mbinu ya kifasihi inayotumiwa na mwandishi wa sura hiyo ili kutoa njia ya uwasilishaji wa jinsi Mungu alivyounda dunia. Sasa, nilisema kwamba nilitaka kuendelea na mjadala huu leo, na ninachotaka kufanya ni kutaja pingamizi chache, ambazo zinaonekana kwangu sababu ya kutokubali mtazamo huu kama mtazamo halali, ingawa kama nilivyosema katika saa iliyopita ya darasa, inaonekana kuwa mtazamo unaotetewa zaidi na wasomi wa kiinjili. Sasa, wacha nitaje mambo machache tu kwa njia ya kupinga.

Kwanza, sidhani kama kuna kitu chochote katika maandishi katika Mwanzo 1 chenyewe kinachotupa dokezo hata kidogo kwamba siku zinapaswa kuzingatiwa kama umbo la fasihi tu, badala ya kuelezea vipindi au mfuatano halisi katika shughuli za uumbaji za Mungu. Sidhani kama kuna dokezo lolote la hilo katika sura hiyo; hilo ni jambo ambalo unapaswa kulileta kwenye sura hiyo. Inaonekana kwangu ikiwa unaruhusu hapa kile kinachoonekana kama maelezo ya kihistoria, kuwa si maelezo ya kihistoria bali kuwa umbo la fasihi tu, basi kwa nini hilo haliwezi kusemwa kuhusu masimulizi mengine mengi katika Biblia ambayo pia yanajionyesha kama masimulizi ya kihistoria? Badala yake ambayo unaweza kusema si masimulizi ya kihistoria, lakini ni umbo la fasihi la aina fulani, kitu kingine isipokuwa rekodi ya kile kilichotokea. Sidhani kama kuna ushahidi wowote katika maandishi kwamba huu ni umbo la fasihi tu. Unajionyesha kama maelezo ya vipindi halisi vya wakati na mfuatano katika shughuli za uumbaji za Mungu. Kwa hivyo hiyo ni jambo moja la kuzingatia. Nadhani ukifuata kanuni ya

kuruhusu aina hiyo ya tafsiri ya kifaa cha fasihi, basi unafungua mlango wa kukitumia katika sehemu zingine nyingi, na hivi karibuni utakuwa na historia ndogo ya mambo yaliyotokea.

Pili, nadhani muhimu zaidi kwangu, hili ndilo pingamizi kuu. Katika Kutoka 20, shughuli ya ubunifu ya Mungu na kisha pumziko lake, inasemekana kuwa ni mpangilio ambao mwanadamu anapaswa kufuata katika siku sita za kazi za mwanadamu na siku moja ya kupumzika. Sasa leo, hilo linamaanisha kwamba kulikuwa na uhalisia katika shughuli ya Mungu alipofanya kazi katika uumbaji katika vipindi sita na kisha akapumzika katika kipindi kimoja. Inaonekana kwangu kwamba hiyo ina maana kwamba kuna uhalisia katika shughuli hiyo ya Mungu. Ukikubali mtazamo wa mfumo, basi unachosema kweli ni kwamba mwanadamu hamfuati Mungu katika mpangilio wake wa siku sita za kazi na siku moja ya kupumzika, lakini mwanadamu anajipanga tu kwa msingi wa umbo la fasihi lililobuniwa na mwanadamu. Ili kuiweka tofauti kidogo, kulingana na mtazamo huu, asili ya muundo wa sita-moja si uhalisia wa shughuli ya ubunifu ya Mungu yenyewe, lakini wazo la shughuli ya ubunifu ya Mungu katika mfuatano wa sita-moja limejikita katika umbo la fasihi lililobuniwa na mwanadamu.

Kwa maneno mengine, hili hufanya ni kuharibu msingi wowote katika uhalisia wa shughuli za Mungu na kupumzika, na kutoa mfano wa shughuli na kupumzika kwa mwanadamu. Unaweka msingi wa kuiga Mungu kwa mwanadamu, si kwa kile ambacho Mungu alifanya, bali kwa kile mwandishi alifanya katika kupanga nyenzo katika Mwanzo 1. Sasa inaonekana kwangu kwamba kinachosemwa katika Kutoka 20 ni kwamba Mungu alifanya kazi siku sita na akapumzika siku moja, na mwanadamu na kuiga kwake hilo ni kupanga maisha yake kulingana na kile ambacho Mungu alifanya. Kuna mabadiliko madogo hapo, kutoka kwa msingi ambao mwanadamu hufanya kazi siku sita na akapumzika siku moja, mabadiliko ya uhalisia kutoka kwa kile ambacho Mungu alifanya hadi uumbaji wa mwandishi wa sura hiyo na umbo la fasihi alilotumia kwa ajili yake. Sasa kwangu mimi hilo ni jambo muhimu kuzingatia, anahisi

kwamba limeundwa kwa ulinganifu huu wa seti mbili za tatu ili kuongoza hadi kilele hadi siku ya saba, kwa hivyo linaangazia umuhimu maalum wa Sabato. Hivi ndivyo anavyohisi limeundwa, likielekeza chini kwenye umuhimu maalum wa Sabato.

Unaona kwenye ukurasa wa saba wa orodha yako ya vitabu katika sehemu ya pili, kuna makala ya hivi karibuni iliyoandikwa na Dkt. Robert Newman, “Je, matukio katika simulizi ya uumbaji ya Mwanzo yamewekwa kwa mpangilio wa matukio?” Jibu lake ni ndiyo, na hilo liko katika kitabu kinachoitwa *Mjadala wa Mwanzo*. Sijui kama umewahi kuyaona yakichapishwa yapata mwaka wa 1986. Mtazamo unaopingana ni maingizo kadhaa chini. Ukitaka kusoma kitu zaidi kinachozungumzia suala hili la mfuatano katika siku za Mwanzo 1, unaweza kutaka kuangalia makala hizo.

Hitimisho la Newman ni kwamba kunaweza kuwa na muundo huu, unaweza kupata muundo huo lakini ugunduzi wa muundo huo si kitu ambacho lazima kitoe hitimisho kwamba ni mbinu ya kifasihi tu, si kitu ambacho lazima kionyeshe uhalisia. Kwa hivyo hapuuzi kabisa kupata aina hiyo ya muundo katika Mwanzo 1, lakini anapinga kuelewa hilo kama mbinu ya kifasihi ambayo kisha huondoa mfuatano halisi wa shughuli za kimungu. Nadhani ana hoja halali hapo. Mungu anaweza kuwa amepanga mfuatano wake katika shughuli yake ya ubunifu, hivi kwamba uliakisi kitu cha ulinganifu huu unaofikia kilele katika siku ya saba. Bado sina uhakika sana kuhusu mwendo wa mfano huo kama wenye nguvu sana, kwa sababu ya siku ya tatu na siku ya tano, sijui kama ni kitu tunachosoma zaidi kuhusu maandishi na ikiwa kipo halali. Lakini hata hivyo, haimaanishi kwamba inaongoza kwenye dhana safi ya mfumo wa kifasihi ambapo hakuna ukweli kwa mtazamo wa siku sita.

A. Uumbaji wa Ulimwengu katika Mwanzo 1:1-2:3 7. Ujuzi wa Mwanzo 1
Ulitolawaje?

Tuendeleo na nambari 7. chini ya herufi A. Tunajadili uumbaji wa ulimwengu katika Mwanzo 1:1 hadi 2:3. 7. ni: “Ujuzi wa Mwanzo 1 ulitolewaje?” Swali ni kwamba dunia iliumbwa kwa umri uliojengewa ndani yake. Vipi kuhusu hilo? Hilo limekuwa likibishaniwa mara nyingi. Tatizo nililona na hilo ni kwamba linathibitisha sana. Ukitaka kubishana kwa njia hiyo, unajuaje kwamba dunia na uhalisia wote na kila kitu kilichomo hakikuumbwa sekunde mbili zilizopita? Tunaweza kusema, nimekuwa nikiishi kwa miaka x, labda uliumbwa dakika chache zilizopita ukiwa na kumbukumbu ya yote hayo na hukuwa hapa dakika tano zilizopita. Hoja ya aina hiyo huingia kwa urahisi katika kitu ambacho si cha maana kwa sababu hakuna njia ambayo unaweza kujua kitu kingine chochote isipokuwa labda kwamba uko hapa hivi sasa.

Naam, data hizi zote, hazina uhusiano wowote na michakato ya kawaida na kwamba rekodi ya visukuku imewekwa hapo ili kutufanya tufikiri kwamba kumekuwa na kipindi hiki kirefu cha muda, lakini haikuwa hivyo kwa sababu Mungu aliumba vyote mahali pake. Unaona hoja ile ile ambayo mwanahistoria alitumia ambayo nilikusomea kutoka kwa kitabu cha White, *Vita vya Sayansi na Ukristo*, kuhusu ustaarabu wa Misri, ambayo yote iliundwa na Mungu mahali pake. Hakukuwa na kipindi cha mapema cha historia ya Misri ambapo kulikuwa na maendeleo ya taratibu hadi ustaarabu kamili, badala yake iliundwa mahali pake. Hoja ya aina hiyo inaweza kutumika kwa njia zisizo na kikomo hadi kufikia hatua ambapo huwezi kujua chochote na inaharibu uchunguzi wote wa kisayansi. Naam, nadhani inaonyesha, kama wakosoaji wa Ukristo walivyosema, kwamba Mungu alifanya hivi kutudanganya. Sijui kama lazima uhitimishe hilo lakini lengo lake ni nini. Kama hakukuwa na historia inayoonekana kuakisiwa katika tabaka hizi iliyokuwepo, basi kwa nini Mungu alifanya hivyo kwa njia hiyo? Sidhani kama hiyo ni hoja yenye nguvu, kwamba vitu viliumbwa vikiwa na mwonekano wa umri ambao umetumika mara nyingi. Hatimaye husababisha kutokuwa na uhakika kuhusu kila kitu na udanganyifu usio na maana kwa upande wa Mungu.

Ujuzi wa Mwanzo 1 Umetolewaje; Kabla ya Kufikia Mwanzo 1

Tuendeleo na swali la jinsi maarifa ya Mwanzo 1 yametolewa; kabla ya kufika Mwanzo 1. Hebu tutafakari jinsi maandishi ya Maandiko yalivyotufikia kwa ujumla. Nadhani kutokana na kuangalia Maandiko tunaona kwamba baadhi ya sehemu za Maandiko zina mawasiliano ya moja kwa moja na Mungu kupitia mwandishi, kisha anayaandika na yamehifadhiwa kwa ajili yetu. Wakati mwingine mwandishi alipokea maono, hasa katika vitabu vya unabii, unasoma kuna manabii wakiwa na maono, ambayo wanayarekodi na kisha wanatutumia. Waandishi wengine wanaonekana kufanya mengi ya yale tunayofanya, wanafanya utafiti na wanapata nyenzo zinazohusiana na mada wanayoandika na kutumia nyenzo hizo katika utunzi wa kitabu wanachoandika. Luka, katika utangulizi wa Injili yake (Luka 1:1-4), anaonyesha utafiti wa kihistoria ndio jinsi alivyoandika nyenzo zake nyingi. Nadhani vivyo hivyo ni kweli kwa mwandishi wa 1 na 2 Wafalme kwa sababu mara nyingi anataja vyanzo ambavyo alitumia kutunga nyenzo hizo katika kitabu cha Wafalme.

Njia yoyote ya kukusanya au kupokea nyenzo inayotumika, nadhani jambo muhimu si aina ya mbinu, lakini jambo muhimu ni kwamba waandishi walizuiliwa kutokana na makosa katika kile walichotoa. Roho wa Mungu aliposimamia kazi yao, walizuiliwa kutokana na makosa katika kile walichoandika.

Sasa, unapokuja kwenye Mwanzo 1, bila shaka ni swali la kuvutia, maarifa yaliyomo katika sura hiyo yalimjiaje Musa? Maswali kama hayo ni rahisi zaidi kuuliza kuliko yanavyopaswa kujibu. Hakuna dalili hapa katika Mwanzo sura ya 1 hasa jinsi maarifa hayo yalimjia Musa. Sidhani kama hilo ni muhimu sana. Kilicho muhimu ni kwamba ni ufunuo kutoka kwa Mungu kwetu na ni kweli. Ni ufunuo kutoka kwa Mungu kwetu kuhusu jinsi ulimwengu ulivyokuja na jinsi mwanadamu alivyoumbwa, na ni kweli na ya kuaminika. Ni dhahiri kabisa kwamba Musa hakuwepo, wakati mambo yaliyoandikwa yalipotokea. Je, Mungu alizungumza na Musa, akimwambia mambo haya? Inawezekana Musa aliyapokea

katika maono na akaandika alichokiona, hilo linawezekana, lakini hatujui hasa jinsi nyenzo hizo zilivyomjia Musa.

Sasa wacha nitoe pendekezo la kinadharia, nadhani tayari umesoma Finegan kuhusu hili na labda umejiandaa kwa kiasi fulani kwa hili. Lakini ikiwa ingeweza kuonyeshwa, kwamba Mwanzo 1 ilikuwa marekebisho ya simulizi la Kibabeli la uumbaji, huku vipengele vya ushirikina vikiondolewa, na mambo ya aina hiyo yakibadilika, nadhani ikiwa tungeweza kuonyesha hilo basi tunaweza kusema inawezekana kabisa kwamba Mungu angeweza kumwongoza Musa kutumia desturi ya aina hiyo. Kudumisha sehemu zake ambazo zilikuwa za kweli, kutupa zingine, na hii ingekuwa Neno la Mungu. Sasa sidhani kama hilo linawezekana na sidhani kama kuna ushahidi wowote wa kuunga mkono hilo. Ninazungumza tu kinadharia. Jambo ambalo nadhani ni muhimu ni kwamba Roho Mtakatifu ameongoza uandishi wa Maandiko, ili matokeo yake yawe Neno la Mungu lililoandikwa. Tunapozungumzia msukumo wa maneno, kila neno katika Maandiko linaaminika, la kutegemewa, na la kweli. Mara nyingi hatujui mbinu hiyo. Mbinu hiyo si jambo muhimu.

Sasa ili kurudi kwenye jambo hili la kufikirika, tuseme Musa alikuwa na mila fulani kuhusu uumbaji, na Roho Mtakatifu akaamua kumtumia na kumwongoza katika jinsi alivyounda nyenzo na kile alichotupatia kama maneno ya Mungu. Nadhani kinadharia hilo linawezekana, lakini sidhani kama kuna ushahidi mwingi kuhusu hilo kutokea.

Asili ya Babiloni - Mbinu ya Shule ya Pan-Babylonian   Hebu tujadili dai hili la asili ya Babiloni. Mnamo 1875, mtu mmoja aitwaye George Adam Smith, wa Jumba la Makumbusho la Uingereza huko London, aliandika barua kwa gazeti la Uingereza, Daily Telegraph, ambapo alielezea yaliyomo kwenye vidonge ishirini hivi ambavyo vimetoka Mesopotamia vinavyoelezea hadithi ya uumbaji. Baadaye Smith aliandika kitabu kinachoitwa, *Akaunti ya Wakaldayo ya Mwanzo*, na hicho

kilichochea shauku kubwa katika Biblia na akiolojia kwa sababu hapa ndipo palikuwa na mwanzo wa eneo hilo lote la utafiti na utafiti na watu walipendezwa.

Hapa kuna simulizi ya Kibabeli kuhusu uumbaji, inatofautianaje na hadithi ya uumbaji ya Biblia katika Mwanzo? Hiyo ilikuwa 1875. Kufikia 1902, mtu mmoja aitwaye Fredrich Delitzsch alikuwa na mtazamo mdogo sana kuhusu Maandiko. Kwa kushangaza, baba yake Franz Delitzsch aliandika maoni makubwa kuhusu Agano la Kale na alikuwa na mtazamo wa juu sana kuhusu Maandiko. Friedrich alitoa mfululizo wa mihadhara mwaka 1902 yenye kichwa, *Babeli na Biblia*, hiyo iko kwenye ukurasa wako wa saba wa bibliografia. Ilichapishwa kwa Kijerumani mwaka 1902 na kutafsiriwa na kuchapishwa kwa Kiingereza mwaka 1903, na kuna nakala katika maktaba ikiwa ungependa kuiangalia. Akawa kiongozi wa kile kilichokuja kujulikana kama Shule ya Pan-Babylonian ya mbinu ya Agano la Kale. Wazo la shule hiyo ya mbinu ya Agano la Kale lilikuwa kwamba mitazamo ya kibiblia na ya Kibabeli ilikuwa sawa sana, na mtazamo wa kibiblia ulitegemea Wababiloni na ulitokana na mtazamo wa Wababiloni.

Delitzsch alidai kwamba hadithi ya uumbaji ya Mwanzo na pia hadithi ya mafuriko ya Nuhu, zilitokana na hadithi za Wababiloni. Bila shaka, sehemu ya hoja hiyo ni kwamba hadithi za Wababiloni ni za mapema zaidi. Musa ni yapata mwaka 1400 KK, hadithi hizi za Wababiloni zinatokana na takriban miaka mia nne au mia tano kabla ya wakati huo. Kwa hivyo alisema kwamba uumbaji wa Biblia na masimulizi ya mafuriko ni marekebisho ya hadithi za Wababiloni. Sasa, wacha nikupe, si kutoka kwa *Babeli na* kitabu cha Biblia, bali kutoka kwa kitabu kingine ambacho pia kimeorodheshwa hapa kwenye ukurasa wako wa saba wa bibliografia, ingizo la pili chini ya Delitzsch, robo tatu ya ukurasa unaofuata, ni kichwa cha Kijerumani ambacho kwa Kiingereza kinamaanisha "Udanganyifu Mkuu," ambacho kilikuwa kazi ya juzuu mbili aliyochapisha mwaka wa 1920. Juu ya ukurasa wa nane kwenye bibliografia, unaona kitabu, *Agano la Kale Tangu Matengenezo* cha EG Kraeling. Kraeling ananukuu kutoka kwa kitabu *The Great*

Deception ambacho Delitzsch aliandika kwenye ukurasa wa 158. Hii itakupa wazo fulani la tafsiri ya Fredrich Delitzsch ya Agano la Kale kwa sababu yeye ni mmoja wa wakosoaji wenye msimamo mkali zaidi ambao utawahi kukutana nao.

Hivi ndivyo anavyosema, "Agano la Kale limejaa udanganyifu wa kila aina ya mchanganyiko wa kweli wa watu wenye makosa na wa ajabu, wasioaminika ikiwa ni pamoja na wale wa mpangilio wa kibiblia wa mfuatano wa kweli wa maonyesho ya uwongo, urekebishaji wa maneno potofu, marekebisho na mabadiliko. Kwa hivyo pia upotoshaji wa wakati, mchanganyiko wa mara kwa mara wa maelezo yanayopingana na hadithi za zamani, hadithi, na hadithi za kitamaduni." Kwa kifupi, kitabu kilichojaa udanganyifu wa makusudi na usiokusudiwa, kwa hivyo jina la kitabu, *Udanganyifu Mkuu*, linahusu Agano la Kale. Anaendelea, "Agano la Kale na vitabu vyake vyote vimejaa uzuri wa lugha wa taarifa za akiolojia, na huhifadhi thamani yake kama hati ya kihistoria, licha ya kasoro zake, lakini katika pande zote ni chanzo cha kuchelewa na chenye mawingu. Hati ya uenezi kutoka sura ya kwanza ya Mwanzo hadi ya mwisho ya Mambo ya Nyakati ." Hakuwa na mtazamo wa juu sana wa Agano la Kale na sehemu kubwa ya hii ni wazo kwamba nyenzo nyingi zimetokana na vyanzo vya Kibabeli. Mengi yake yanafuata mtazamo wa Welhausen, nyenzo za zamani ambazo zinawakilishwa kama za awali, zisizoaminika kihistoria, n.k.

Enuma Elish

Sijui uhusiano huo na baba ni upi. Ni jambo la kushangaza linaloanzia kwa baba yake Franz ambaye alikuwa msomi mwaminifu na mzuri wa Biblia, hadi mwana mwenye mitazamo mikali kama hiyo; itakuwa ya kuvutia kujua kilichoendelea. Hebu tuendeleo na wazo hili la asili ya Babiloni. Hadithi ya uumbaji ya Babiloni inajulikana na Enuma Elish. Maneno hayo mawili, Enuma na Elish yanamaanisha "wakati wa juu." Wasomi wengi wanaweka utunzi huo karibu 1700-2000 KK, ingawa maandishi ya kwanza kabisa yaliyopo yanaanzia karibu 1000 KK, kwa hivyo hatuna maandishi yanayoanzia 1700 KK. Kuna makubaliano

ya jumla kwamba utunzi wa asili unaanzia mbali hivyo kwa sababu ya madokezo mbalimbali ya kihistoria ambayo yanapatikana katika hati yote ambayo yanapata muktadha na mazingira yake katika kipindi hiki cha historia. Kwa hivyo sidhani kama kuna swali kubwa kuhusu asili yake kuwa nyuma 1700-2000 KK, ingawa maandishi ya zamani zaidi ni karibu 1000 KK.

Kisha linganisha hilo na nyenzo za kibiblia. Tunaelewa Musa kuwa ndiye anayehusika na nyenzo zilizo katika vitabu vitano vya kwanza vya Agano la Kale. Musa aliishi mwanzoni kabisa mwa miaka ya 1400, tutajadili tarehe ya Kutoka baadaye na bila shaka tarehe inayomhusu Musa. Tarehe ya mapema ya Kutoka ni katikati ya miaka ya 1400 na tarehe ya mwisho ni karibu 1290, kwa hivyo unamweka Musa mahali fulani kati ya 1400 na 1200 takriban. Kwa vyovyote vile, baadaye sana kuliko 2000-1700, kwa hivyo sidhani kama kuna swali kubwa kwamba Enuma Elish ni ya zamani kuliko Mwanzo sura ya 1, kuhusu utunzi wake.

Kumekuwa na utafiti wa kina sana kuhusu Enuma Elish ulioandikwa na mtu anayelitwa Alexander Heidel, huu uko kwenye orodha yako ya vitabu, ingizo la mwisho kwenye ukurasa wa saba. Kitabu hiki kinaitwa *The Babylonian Genesis*. Heidel anafanya uchambuzi wa makini sana wa Enuma Elish na anaonyesha mambo kadhaa ambayo yanasaidia katika kulinganisha Enuma Elish na simulizi ya uumbaji ya Mwanzo. Jambo moja analoliona ni lengo la Enuma Elish, na anaonyesha mambo mawili kuhusiana na lengo la hadithi. Anasema kwanza, kimsingi si hadithi ya uumbaji hata kidogo. Kuna mbao saba ambazo Enuma Elish imeandikwa na sehemu ndogo sana yake inahusu uumbaji, kwa hivyo sio hadithi ya uumbaji kimsingi. Una maelezo marefu ya wahusika wakuu katika Enuma Elish, Marduk ambaye ni mungu mkuu wa jiji la Babeli. Una maelezo marefu ya kuzaliwa kwake, ukuaji wake na hati hiyo inaonekana kuwa ya kuomba msamaha inayomuunga mkono Marduk kama mungu wa Babeli badala ya hadithi ya uumbaji. Naam, itabidi tuanze kutoka hapo wakati mwingine.

Imenukuliwa na Paul Schneider
Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt
Hariri ya mwisho na Rachel Ashley
Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt